

International Refereed Journal

Karaelmas Journal of Educational Sciences

Journal Homepage: ebd.beun.edu.tr

The Investigation of Burnout and KPSS Anxiety Levels from Various Variables among Science Teacher Candidates^{1,2}

Soner YAVUZ³, Aydın AKDENİZ⁴

Received: 12 July 2019, Accepted: 26 November 2019

ABSTRACT

In this study, it is aimed to investigate burnout and KPSS anxiety levels among science teacher candidates in terms of various variables. These variables are gender, socio-economic level, class level, academic achievement and non-resident status of the program they study in the university. In this study, "survey model" was used as a research model. The sample of the study consisted of 114 students from 1st, 2nd, 3rd, and 4th grade students studying in the Science Teaching program at Zonguldak Bulent Ecevit University Ereğli Faculty of Education in 2018-2019 academic years. As a result of the analysis; the current burnout (3.28) of the students was at medium level and the current KPSS concerns were at the middle level (3.04). One of the important results determined within the scope of the study is that there is a low but positive and statistically significant relationship between the burnout scores of the teacher candidates and KPSS anxiety points. This means that if pre-service teachers' KPSS test anxiety increases, their burnout levels will also increase. In addition, there was no significant difference between both the burnout and KPSS anxiety levels of the teacher candidates according to the gender variable. Only a significant difference was found between the socioeconomic level and the low and middle level socio-economic status of the KPSS anxiety levels. It has been determined that students with low socio-economic level in terms of KPSS anxiety scores have more positive thoughts than students with moderate socio-economic level. Another important result is that both the burnout and KPSS anxiety levels of the students who have unwillingly settled in the program they have studied at university have more positive thoughts than the students who willingly settled in the program.

Keywords: Teacher Candidates, KPSS Anxiety, Burnout Level.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance

In this study, it is aimed to investigate burnout and KPSS anxiety levels among science teacher candidates in terms of various variables. These variables are gender, socio-economic level, class level, academic achievement and non-resident status of the program they study in the university.

Methods

In this study, "survey model" was used as a research model. The sample of the study consisted of 114 students from 1st, 2nd, 3rd, and 4th grade students studying in the Science Teaching program at Zonguldak Bulent Ecevit University Ereğli Faculty of Education in 2018-2019 academic year. In the selection of the sample, the selection of easy-to-reach sample was preferred due to the fact that the responsible researcher was the institution he continued to study.

In the study, it was investigated whether there was a significant relationship between the burnout and KPSS (public personnel selection examination) anxiety levels of teacher candidates and current burnout and KPSS anxiety levels in teacher candidates. In addition, it was investigated whether there was a significant difference in the burnout and

¹ This study was produced from master thesis.

² This study has been presented as oral presentation in 6. National Chemistry Education Congress (2-4 May 2019).

³ Prof. Dr., Bulent Ecevit University, Ereğli Faculty of Education, soneryavuz67@gmail.com

⁴ Teacher, Zonguldak Alaplı Atatürk Middle School, aydinakdeniz@gmail.com

KPSS anxiety levels of the prospective teachers according to their academic achievements determined by gender socio-economic level, grade level and weighted grade point averages. Also, it was investigated whether there was a significant difference in burnout and KPSS anxiety levels according to whether they have been willingly settled in the program they study in university or not.

Results and Conclusions

As a result of the analysis; the current burnout (3.28) of the students was at medium level and the current KPSS concerns were at the middle level (3.04). One of the important results determined within the scope of the study is that there is a low but positive and statistically significant relationship between the burnout scores of the teacher candidates and KPSS anxiety points. This means that if pre-service teachers' KPSS test anxiety increases, their burnout levels will also increase. In addition, there was no significant difference between both the burnout and KPSS anxiety levels of the teacher candidates according to the gender variable. Only a significant difference was found between the socioeconomic level and the low and middle level socio-economic status of the KPSS anxiety levels. It has been determined that students with low socio-economic level in terms of KPSS anxiety scores have more positive thoughts than students with moderate socio-economic level. When the level of anxiety in the KPSS is examined in terms of class level; While the 1st and 2nd year students who are in the beginning of their education had more negative thoughts, it was found that 3rd and 4th grade students who approached the end of learning life had more positive thoughts.

Another important result is that both the burnout and KPSS anxiety levels of the students who have unwillingly settled in the program they have studied at university have more positive thoughts than the students who willingly settled in the program.

Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik ve KPSS Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi^{1,2}

Soner YAVUZ³, Aydın AKDENİZ⁴

Başvuru Tarihi: 12 Temmuz 2019, **Kabul Tarihi:** 26 Kasım 2019

ÖZET

Bu çalışmada, Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, sınıf düzeyi, akademik başarı ve üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumu açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada araştırma modeli olarak "tarama modeli" kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği programında öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden 114 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Yapılan analizler sonucunda; öğrencilerin mevcut tükenmişlik durumlarının (3,28) orta düzeyde ve mevcut KPSS kaygılarının da orta düzeyde (3,04) olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen önemli sonuçlardan birisi de, öğretmen adaylarının tükenmişlik puanları ile KPSS Kaygı puanları arasında orta düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin varlığıdır. Bu durum, öğretmen adaylarında KPSS sınav kaygısı ve tükenmişliğin birlikte ortaya çıktığı anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra, öğretmen adaylarının hem tükenmişlik hem de KPSS kaygı düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Sadece KPSS kaygı düzeylerinde sosyo-ekonomik düzey açısından, düşük ve orta seviye sosyo-ekonomik düzeye sahip bireyler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. KPSS kaygı puanları bakımından sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik seviyesi orta düzeyde olan öğrencilere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer önemli bir sonuç ise, hem tükenmişlik hem de KPSS kaygı düzeylerinde, üniversitede öğrenim gördükleri programa istemeden yerleşen öğretmen adaylarının programa isteyerek yerleşen öğrencilere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayları, KPSS Kaygısı, Tükenmişlik Düzeyi.

1. Giriş

Tükenmişlik kavramı günümüzde iş hayatında ve eğitim sürecinde bireylerin performansında etkili olmaktadır. Tükenmişlik kavramı, ilk defa Amerikan hizmet sektöründe stres kaynakları hakkında yapılan araştırmalarda ayrı bir başlık olarak ortaya çıkmış olup, kişinin kendi kendine yaşadığı olumsuz duygu ve düşünceler olarak ortaya çıkmıştır (Abacı vd., 2004). Freudenberger (1974) tarafından "mesleki bir tehlike" olarak nitelendirilen tükenmişlik kavramı, "başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya insanın iç kaynakları üzerinde, karşılanamayan istekler sonucunda, ortaya çıkan bir tükenme durumu" olarak tanımlanarak alanyazına girmiştir (Sağlam Arı ve Çına Bal, 2008). Maslach ise tükenmişliği, "iş nedeniyle oldukça fazla duygusal yıpranmalar yaşayan ve yoğun bir şekilde çevresindeki insanlarla birlikte çalışmak zorunda kalan kişilerde gözlemlenen, umutsuz ve çaresiz hissetme, fiziksel yorgunluk, uzun süren halsizlik gibi belirtiler sonucunda bireyde meydana gelen, iş hayatına ve sosyal çevreye karşı olumsuz yaklaşımlarla kendini gösteren bir sendrom" olarak tanımlamıştır (Maslach and Jackson, 1981).

Tükenmişliği etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Maslach'a (2003) göre tükenmişlik; stres artıran uyarılara karşı oluşan psikolojik bir tepkidir. Tükenmişliğin meslek hayatında yoğun baskı sebebiyle kişide bedensel ve ruhsal çöküntülere sebep olarak iş memnuniyetini azaltmakta olduğu, kişinin fiziksel ve duygusal sağlığını olumsuz yönde etkilediği çeşitli araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Ersoy, 2001). Özellikle meslek hayatına atılma sürecinde ki lisans öğrencileri birçok uyarıcı tarafından pozitif ya da negatif olarak etkilenmekte ve bunun sonucunda negatif etkili uyaranlar sebebiyle tükenmişlik sendromuna maruz kalmaktadır (Barutçu ve Serinkan, 2008).

Kaygı kelimesinin kökü Yunancadan gelmekte olup genel anlamda endişe, merak ve korku kavramlarıyla ilişkilidir. Kaygı çevresel ve içsel uyaranlara karşı bireyin gösterdiği tepki olarak da tanımlanmaktadır. Kaygı yaşayan kişi ileriye dönük endişe ve gerginlik yaşamaktadır. Hakkında bilgi

¹ Bu çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Bu çalışma sözlü sunum olarak 6. Ulusal Kimya Eğitimi Kongresinde sunulmuştur (2-4 Mayıs 2019).

³ Prof. Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, yavuz@beun.edu.tr

⁴ Öğretmen, Zonguldak Alaplı Atatürk Ortaokulu, aydinakdeniz@gmail.com

sahibi olunamayan tehlikelerin gerçekleşecek olması kişi de kaygıya ve devamında da huzursuzluk ve gerginlik yaratmaktadır (Kaya ve Varol, 2004).

Kaygı, sebebi ve başlangıç anı istemsiz olmasına karşın bilinçli bir şekilde farkedilen ve bedensel etkileri gözlemlenebilir olduğundan dolayı bu hissin normal olduğunu kabul etmek zordur. Kaygının hoş bir durum olmaması onu normal duygulardan ziyade anormal duygular sınıfına itmiştir. Kaygı, insan yaşamı boyunca bazen bireyin motivasyonunu arttırarak yaratıcılığını tetiklerken, bazı durumlarda da buna engel olur. Kaygı, çoğunlukla huzursuz edicidir ve toplumsal yaşamın gelişimi ve değişimiyle kaçınılmaz bir duygu haline gelmiştir (Öner, 1997).

Sadece yaşamak için bile bir miktar enerji ve kaygı her zaman gereklidir. Bu sebeple orta seviye bir kaygı çevreyi algılamada, günlük etkinlikleri yerine getirmede, hedefe ulaşmak için gerekli motivasyonu oluşturmada, istekli olma ve istekler doğrultusunda kararlar alabilmede olmazsa olmazdır. Fakat yaşanan kaygı duygusu şiddetli olursa bu durum ters etki yaratarak dikkat dağınıklığı, yoğunlaşma problem ve enerji verimsizliği gibi olumsuzluklara yol açar. Yaşanan bu potansiyel düşüklüğü hedefe ulaşmayı zorlaştırır (Eker, 2016).

Eğitim fakültelerinde öğrenim gören lisans öğrencilerinde mezun olduktan sonra meslek hayatına başlamak için Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) şartı aranmaktadır. Öğrencilerin başarılı olmak zorunda olduğu KPSS, lisans öğrencileri üzerinde psikolojik sorunlara yol açmakta ve zorlanmalarına sebep olmaktadır (Tümkaya vd., 2007). Psikolojik sorunlar devamında kaygı oluşturmada ve bu kaygı öğrencilerde tükenmişlik sendromunun oluşma ihtimalini arttırmaktadır (Çapulcuoğlu ve Gündüz, 2013). Yapılan araştırmalarda ülkemiz okullarında görev yapan birçok öğretmenin tükenmişlik durumlarının orta ve yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Akten, 2007; Polatçı, 2007; Kayabaşı, 2008; Arslan ve Aslan, 2014; Mete vd., 2015). Ancak öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeyini birlikte ele alarak arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı sınırlı olup yapılan bu araştırmalarda tükenmişlik ve kaygı arasında pozitif ilişki olduğu görülmüştür (Tümkaya ve Çavuşoğlu, 2010; Küçüksüleymanoğlu ve Eğilmez, 2013). Öğretmen adayları çeşitli etmenler sebebiyle tükenmişlik duygusu yaşamakta ve özellikle rekabetçi ortam sebebiyle sınav kaygısı yaşamaktadır. Bilim ve teknoloji çağının yaşandığı günümüzde, fen bilgisine sahip bireyleri topluma kazandıracak olan Fen Bilgisi öğretmen adaylarındaki tükenmişlik düzeyinin ve KPSS kaygısının tespiti büyük önem arz etmektedir. Özellikle bu konularda alınması gereken önlemler yapılacak benzeri çalışmalar ile elde edilen bulgu ve sonuçlarla giderilebilecektir.

Bu çalışmada, Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu değişkenler öğretmen adaylarına ait; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, başarı ve üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumudur.

Araştırma, 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği lisans programındaki 1., 2., 3., ve 4. Sınıftan 114 öğrenci ile öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini ölçebilmek amacıyla "Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu" ve öğrencilerin KPSS sınav kaygılarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiş "KPSS Kaygı Ölçeği" ile sınırlıdır. Katılımcıların sorulara, ölçek ve envanter maddelerine içtenlikle ve samimi cevaplar verdikleri ve araştırma süresince öğrenciler arasında olumlu ya da olumsuz bir etkileşim olmadığı varsayılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın ana problem cümlesi; "Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeyleri ve KPSS kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?" şeklinde kurulmuştur.

Ana problemin çözümlenebilmesi için aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Fen Bilgisi öğretmen adaylarındaki mevcut tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeyleri nasıldır?
2. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinde sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinde akademik başarılarına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Fen Bilgisi öğretmen adaylarının üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre KPSS kaygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Yöntem

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, uygulanan çalışmadan ulaşılan verilerin sayısal hale getirilerek yorumlanmasına dayanan bir araştırma çeşididir. Standart ölçme araçları kullanılarak toplanan bilgiler, sayısal hale getirilerek yorumlama amacıyla istatistikî yöntemlerle işlenir. Elde edilen bilgiler tablolastırılır ve yine matematiksel anlamda yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmanın modeli tarama modelidir. Tarama modeli, geçmişte var olan ya da var olmaya devam eden bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Tarama modelinde araştırma konusu olan nesne, olay ya da birey, kendi şartları içinde ve olduğu haliyle tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2009). Araştırmanın değişkenlerinden, fen bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeyleri ile KPSS kaygı düzeyleri araştırmanın bağımlı değişkenlerini; öğrencilerin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzeyi, sınıf düzeyi, akademik başarı ve üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumu değişkenleri ise araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği lisans programındaki 1, 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden 114 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde, sorumlu araştırmacının öğrenimini sürdürdüğü kurum olması bakımından uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

Bu çalışma kapsamında, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında uygulamaların yürütüldüğü, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği öğrenci sayılarının sınıflara ve cinsiyete göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Örnekleme Ait Dağılımlar

Sınıf Düzeyi	Cinsiyet (f)		Cinsiyet (%)		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
1. Sınıf	6	4	60	40	10
2. Sınıf	16	8	67	33	24
3. Sınıf	33	7	83	17	40
4. Sınıf	34	6	85	15	40
Toplam	89	25	78	12	114

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, öğrencilerin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, sınıf düzeyi, akademik başarı ve üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumu gibi demografik bilgiler, “Bilgi Formu” kullanılarak toplanmıştır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak ise, öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiş Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu’nun (MTE-ÖF) Türkçe uyarlaması (Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011) ve öğretmen adaylarının Kamu Personeli Seçme Sınavına karşı kaygılarını ölçebilmek amacıyla geliştirilmiş KPSS Kaygı Ölçeği (Karaçanta, 2009) kullanılmıştır. Bu veri toplama araçları aşağıda açıklanmıştır.

Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu: Araştırmada veri toplama aracı olarak Schaufeli, Martinez, Marques-Pinto, Salanova ve Bakker (2002) tarafından geliştirilen, Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu'nun (MTE-ÖF) Türkçe uyarlaması (Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011) kullanılmıştır. MTE-ÖF'nin çeviri çalışması iki aşamada yapılmıştır. Önce ölçek Türkçe diline çevrilmiş ve sonrasında ise çevirinin güvenilirlik çalışması yapılmıştır. İlk aşamada, ölçeğin İngilizce versiyonunda var olan maddeler önce araştırmacılar tarafından daha sonra da 5 kişilik "İngiliz Dili Öğretimi" ve 4 kişilik "Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik" uzmanından oluşan 9 kişilik bir ekip tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Uzmanlardan, çevirileri yaparken maddelerin hem özgün hallerinin korunmasına hem de toplumumuzca anlaşılabilir olmasına dikkat etmeleri istenmiştir. Her biri birbirinden bağımsız bir şekilde yapılan çeviriler bir araya getirilerek değerlendirilmiş ve her madde için en uygun bulunan çeviri belirlenmiştir. Sonrasında belirlenen maddeler 3 Türkçe Eğitimi uzmanının değerlendirmesine sunulmuş ve Türkçe imla ve anlam kurallarına uygunluğu incelenmiştir. Sonunda oluşturulan form araştırmacılar tarafından tekrar kontrol edilip son hali verilmiş ve kullanılmaya hazır hale gelmiştir.

İkinci aşamada ise çeviri güvenilirliğini kanıtlamak için ve ölçeğin orijinali ile Türkçe hali arasındaki eşdeğerliği belirlemek amacıyla, İngilizce Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören ve dördüncü sınıfta olan 40 öğrenciye üç hafta arayla ölçeğin İngilizce ve Türkçe hali uygulanmıştır. Uygulama sonucunda formlar arasında bulunan korelasyon katsayısı 0,75 olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak, MTE-ÖF'nin İngilizce ve Türkçe formlarından ulaşılan puanlar arasında yüksek bir korelasyon olması, ölçeğin Türkçe formuna uygun bir şekilde çevrilmiş olduğuna kanıt sayılabilir (Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011)

Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu 13 maddeden oluşan ve 3 alt boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu alt boyutlar "tükenme (5 madde)", "duyarsızlaşma (4 madde)" ve "yetkinlik (4 madde)" olarak isimlendirilmişlerdir. Ölçek 5'li Likert (1=Hiçbir Zaman, 2=Bazen, 3=Genellikle, 4=Çoğu Zaman, 5=Her Zaman) tipindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 65, en düşük puan ise 13'tür. Ölçekten bulunan alt faktörlere ait puanlar arasındaki korelasyonların 0,32 ile 0,83 arasında değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Madde toplam test korelasyonları belirlenmiş ve alt faktörlerin korelasyon değerlerinin 0,32 ile 0,69 arasında olduğu tespit edilmiştir. MTE-ÖF'nin ölçüt bağıntılı geçerlik uygulamasında Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu (TÖ-KV) uygulanmış ve bu ölçeğin toplam puanı ile MTE-ÖF'nin alt faktörleri arasındaki korelasyonlar sırasıyla, 0,51, 0,45 ve -0,38 olduğu görülmüştür. Ölçekte güvenilirliğini saptamak için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla 0,76, 0,82 ve 0,61 olarak bulunurken, test-tekrar test güvenilirlik sonuçları ise sırasıyla 0,76, 0,74 ve 0,73 olarak bulunmuştur (Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011).

KPSS Kaygı Ölçeği: KPSS kaygı ölçeği, Karaçanta (2009) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Öğretmen Adayları İçin Kamu Personeli Seçme Sınavı Tutum Ölçeği'nin geliştirilmesi amacıyla yapılan uygulama sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, olumlu cümleler "Her Zaman" seçeneğinden "Hiçbir Zaman" seçeneğine doğru 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanırken; olumsuz cümlelerde ise bunun tam tersi bir yol izlenerek "Her Zaman" seçeneğinden "Hiçbir Zaman" seçeneğine doğru 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde puanlanmıştır. Deneme amacıyla uygulanan tutum maddelerine puanlama yapıldıktan sonra eksik işleyen maddeleri belirlemek için madde analizi yapılmıştır. Faktör analizi uygulaması ile 55 maddelik "Öğretmen Adayları Kamu Personeli Seçme Sınavı kaygı Ölçeği"nin kaç faktörlü olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için Temel Bileşenler Analizi isimli faktör analizi tekniği toplanan verilere uygulanmış, sonrasında ölçeğin birbirinden bağımsız alt faktör sayısını belirlemek için Varimax Dik Döndürme Yöntemi kullanılmış ve faktör örüntüsünün oluşturulmasında faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak 0,45 değeri temel alınmıştır. Temel Bileşenler Analizinde Kaiser-Meyer Olkin (KMO) değeri saptanmış ve Eigen Value (öz değeri) 1,00 değerinden büyük olan maddeler ölçek için belirlenmiştir.

Uygulanan analizler sonucunda ölçeğin alt faktör sayısının dört olduğu ve bu durumunda ölçeğin hazırlanması sırasında dikkate alınan Kamu Personeli Seçme Sınavı'na yönelik olarak alınan dört temel yapıyı (Genel Kaygı, Kendinizi Nasıl Gördüğünüz ve Başkalarının Sizi Nasıl Gördüğü İle İlgili Endişeler, Gelecekle İlgili Endişeler ve Sınava Hazırlık) yansıttığı görülmüştür. Yapılan değerlendirmeler sonucunda tüm ölçütlere göre 55 maddeden oluşan deneme ölçeğinin 36 maddesi ölçekten çıkarılmış ve ölçekte son haliyle 8 (2, 3, 6, 9, 10, 11, 15 ve 19) olumsuz ve 11 (1, 4, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 16, 17 ve 18) de olumlu olmak üzere 19 madde kalmıştır. Faktör yük değerleri, yapılan analiz sonucunda dört faktör içinde 0,45 ile 0,83 arasında yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

Dört alt faktörden oluşan ölçeğin her bir alt faktör için madde toplam korelasyonları 1. faktör için 0,73 ile 0,36, 2. faktör için 0,62 ile 0,57, 3. faktör için 0,62 ile 0,39 ve 4. faktör için 0,46 ile 0,31 arasında

değişkenlik göstermektedir. Bu sonuçlara göre her bir maddenin denekler üzerinde KPSS kaygısını iyi ayırt ettiği düşünülebilir (Karaçanta, 2009).

2.3. Verilerin Analizi

Tükenmişlik düzeyi ve KPSS kaygı düzeyi arasındaki ilişki olup olmadığı korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız gruplar için t-testi ile sosyo-ekonomik düzey ve akademik başarı ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları $p=0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Analizler öncesinde yapılan betimsel analiz bulgularına göre, ham verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri düşünüldüğünde verilerin normal dağılım kabul edilecek değerler içinde olduğu belirlendiğinden parametrik analiz yöntemlerinin kullanılması uygun bulunmuştur.

3. Bulgular

Fen Bilgisi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinin öğretmen adaylarına ait; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, başarı ve üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre eklerinin incelendiği çalışmada veri toplama araçları ile toplanan verilerde elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 2

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Envanterinden Elde Edilen Verilerin Betimsel İstatistik Sonuçları

Madde	N	minumun	maksimum	$\bar{X}$	s
1	114	1	5	3,13	1,38
2	114	1	5	2,72	1,24
3	114	1	5	2,96	1,31
4	114	1	5	3,48	1,21
5	114	1	5	3,08	1,34
6	114	1	5	3,64	1,18
7	114	1	5	3,60	1,17
8	114	1	5	3,55	1,18
9	114	1	5	3,78	1,17
10	114	1	5	3,01	1,06
11	114	1	5	3,13	1,10
12	114	1	5	3,39	1,07
13	114	1	5	3,12	1,07
Tükenmişlik Ortalama				3,28	1,19

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının tükenmişlik puan değerine ait genel ortalamanın 3,28 olduğu görülmektedir. Bu değer, envanterin ait minimum ve maksimum puan değerleri dikkate alındığında orta düzeyde olduğu söylenebilir. Tükenmişlik envanteri; "tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik" başlıklarında 3 alt faktöre ayrılmıştır. Her bir alt faktöre ait puanların betimsel istatistik sonuçları ise Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Envanterinden Elde Edilen Verilerin Alt Boyutlarına Göre Betimsel İstatistik Sonuçları

Madde	N	minumum	maksimum	$\bar{X}$	s
1,2,3,4,5 (tükenme)	114	1	5	3,08	1,12
6,7,8,9 (duyarsızlaşma)	114	1	5	3,64	1,03
10,11,12,13 (yetkinlik)	114	1	5	3,16	0,78
Tükenmişlik Ortalama				3,28	1,19

Tablo 3 incelendiğinde, envanterin birinci faktörü olan “tükenme” boyutunda tükenmişlik puan değerinin ortalaması 3,08 ile “genellikle” seçeneğine ulaşmışken, envanterin ikinci boyutu olan “duyarsızlaşma” boyutunda tükenmişlik puan değerinin ortalaması 3,64 puan ile “çoğu zaman” seçeneğine yaklaşmaktadır. Envanterin üçüncü faktörü olan “yetkinlik” boyutunda ise 3,16 ortalama puan ile “genellikle” seçeneğine ulaştığı görülmektedir.

Fen Bilgisi Öğretmen adaylarının KPSS Kaygı Ölçeğinden aldıkları puan değerlerinin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4 te verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen Adaylarının KPSS Kaygı Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Betimsel İstatistik Sonuçları

Madde	N	minumun	maksimum	$\bar{X}$	s
1	114	1	5	3,64	1,14
2	114	1	5	1,74	1,06
3	114	1	5	2,11	1,08
4	114	1	5	3,44	1,28
5	114	1	5	3,70	1,03
6	114	1	5	1,94	0,94
7	114	1	5	3,49	1,15
8	114	1	5	3,50	1,08
9	114	1	5	2,33	1,11
10	114	1	5	2,80	1,34
11	114	1	5	2,65	1,21
12	114	1	5	4,30	1,01
13	114	1	5	3,87	1,19
14	114	1	5	3,30	1,45
15	114	1	5	3,54	1,10
16	114	1	5	2,27	1,39
17	114	1	5	3,04	1,24
18	114	1	5	3,16	1,16
19	114	1	5	2,89	1,24
KPSS Kaygı Ortalama				3,04	1,17

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının KPSS kaygı puan değerine ait genel ortalamasının 3,04 olduğu görülmektedir. Bu değer, ölçeğe ait minimum ve maksimum puan ortalamaları dikkate alındığında orta düzeyde olduğu söylenebilir.

KPSS kaygı ölçeği; “genel kaygı, kendinizi gördüğünüz ve başkalarının sizi nasıl gördüğü ile ilgili endişeler, gelecek ile ilgili endişeler ve sınava hazırlık” başlıklarında 4 alt faktöre ayrılmıştır. Her bir alt faktöre ait puanların ait betimsel istatistik sonuçları ise Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmen Adaylarının KPSS Kaygı Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Alt Boyutlarına Göre Betimsel İstatistik Sonuçları

Madde	N	minumun	maksimum	$\bar{X}$	s
1,2,3,4,5,6,7,8,9	114	1	5	2,88	0,68
10,11,12,13	114	1	5	3,40	0,82
14,15,16	114	1	5	3,04	0,88
17,18,19	114	1	5	3,03	0,91
KPSS Kaygı Ortalama				3,04	1,17

Tablo 5 incelendiğinde, ölçeğin birinci faktörü olan “genel kaygı” boyutunda kaygı puan değerlerinin ortalaması 2,88 iken ölçeğin ikinci boyutu olan “kendinizi gördüğünüz ve başkalarının sizi nasıl gördüğü ile ilgili endişeler” boyutunda kaygı puan değerinin ortalaması 3,40; ölçeğin üçüncü faktörü olan “gelecek ile ilgili endişeler” boyutunda ise 3,04 ve ölçeğin dördüncü boyutu olan “sınava hazırlık” boyutunda ise 3,03 olduğu görülmektedir. Bu ortalamalardan “genel kaygı” boyutunda 2,88 puan ortalama ile orta düzeyin altında “bazen” seçeneğine yaklaşırken, “kendinizi gördüğünüz ve başkalarının sizi nasıl gördüğü ile ilgili endişeler” boyutunda ise 3,40 puan ortalaması ile çoğu zaman seçeneğine yaklaştığı görülmektedir.

3.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon analizinin sonuçları Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik ve KPSS Kaygı Puanlarına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

		Tükenmişlik	Kaygı
Tükenmişlik	Pearson Korelasyon Katsayısı	1	0,471**
	P		0,00
	N	114	114
Kaygı	Pearson Korelasyon Katsayısı	0,471**	1
	P		0,00
	N	114	114

$p < 0,01$

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının tükenmişlik puanları ile KPSS kaygı puanları arasındaki korelasyon katsayısı 0,471 olarak bulunmuştur. Bu değer orta düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk 2014), ($r = 0,471$; $p < 0,01$). Bu durum, öğretmen adaylarının KPSS sınav kaygısının artması durumunda, tükenmişlik düzeylerinin de artacağı anlamına gelmektedir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testine ait sonuçlar Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Düzeylerinde Cinsiyet Değişkenine Göre Yapılan Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s	t	p
Kadın	89	43,11	9,583	0,994	0,322
Erkek	25	40,84	11,796		

$p < 0,05$

Tablo 7 incelendiğinde, kadın öğrencilerin tükenmişlik puan ortalamalarının 43,11 iken erkek öğrencilerin tükenmişlik puan ortalamalarının 40,84 olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ise, öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde, cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($t(112)=0,994$ $p= 0,322$; $p<0,05$). Bu durumda, kadın ve erkek öğrencilerin benzer tükenmişlik düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

3.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının KPSS Kaygı düzeylerinde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testine ait sonuçlar Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8

Öğretmen Adaylarının KPSS Kaygı Düzeylerinde Cinsiyet Değişkenine Göre Yapılan Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s	t	p
Kadın	89	56,72	10,998	-1,697	0,092
Erkek	25	61,16	13,728		

$p<0,05$

Çizelge 4.7' incelendiğinde, kadın öğrencilerin KPSS kaygı puan ortalamalarının 56,72 iken erkek öğrencilerin KPSS kaygı puan ortalamalarının 61,16 olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ise, öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($t(112)= -1,697$, $p= 0,092$; $p<0,05$). Bu durumda, kadın ve erkek öğrencilerin benzer kaygı düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

3.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinde, sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizine (ANOVA) ait sonuçlar Tablo 9' da verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik ve KPSS Kaygı Düzeylerinde Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Yapılan Varyans Analizi Sonuçları

KPSS Kaygı	Değişken	N	$\bar{X}$	s
Sosyo-ekonomik Düzey	Düşük	40	54,00	10,404
	Orta	63	60,08	11,519
	Yüksek	11	57,45	14,151
	Toplam	114	57,18	12,025

	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark (G.Howel)
Tükenmişlik	Gruplararası	262,851	2	131,426	1,296	0,278	---
	Grup İçi	11258,166	111	101,425			
	Toplam	11521,018	113				
KPSS kaygı	Gruplararası	904,924	2	452,462	3,475	0,034	1-2
	Grup İçi	14451,330	111	130,192			
	Toplam	15356,254	113				

$p<0,05$

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzey bakımından tükenmişlik düzeylerinde, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(2-111)=1,296$, $p<0,05$). Fakat

öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından KPSS kaygı puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. $F(2-111)=3,475$, $p<0,05$). Tespit edilen bu anlamlı farklılığın, hangi sosyo-ekonomik düzeyler arasında olduğunu belirlemek amacıyla, Games Howel çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda, sosyo-ekonomik düzeyler arasında düşük ve orta seviyelerde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. KPSS kaygı puanları bakımından, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik seviyesi orta düzeyde olan öğrencilere göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

3.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde, sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testine ait sonuçlar Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Düzeylerinde Sınıf Düzeyine Göre Yapılan Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Sınıf	N	$\bar{X}$	s	t	p
1-2	34	43,85	9,342	0,853	0,395
3-4	80	42,09	10,413		

$p<0,05$

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmen adaylarının 1. Sınıf ve 2. Sınıf öğrencilerin oluşturulan sınıf düzeyinde tükenmişlik puan ortalamalarının 43,85 iken 3. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinden oluşturulan sınıf düzeyinde tükenmişlik puan ortalamalarının 42,09 olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ise, öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde sınıf düzeyinde 1-2. Sınıf ve 3-4. Sınıf öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($t(112)=0,853$ $p= 0,395$; $p<0,05$). Bu durumda, farklı sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin benzer tükenmişlik düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

3.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde, sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testine ait sonuçlar Tablo 11' de verilmiştir.

Tablo 11

Öğretmen Adaylarının KPSS Kaygı Düzeylerinde Sınıf Düzeyine Göre Yapılan Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Sınıf	N	$\bar{X}$	s	t	p
1-2	34	61,06	12,749	2,038	0,044
3-4	80	56,26	10,933		

$p<0,05$

Tablo 11 incelendiğinde, öğretmen adaylarının 1. Sınıf ve 2. Sınıf öğrencilerin oluşturulan sınıf düzeyinde KPSS kaygı puan ortalamalarının 61,06 iken 3. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinden oluşturulan sınıf düzeyinde KPSS puan ortalamalarının 56,26 olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ise, öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde sınıf düzeyinde 1-2. Sınıf ve 3-4. Sınıf öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($t(112)=0,853$ $p= 0,395$; $p<0,05$). Bu durumda, öğrenimlerinin henüz başlarında olan 1. ve 2. Sınıf öğrencileri KPSS sınav kaygısı bakımından daha olumsuz düşüncelere sahip iken, öğrenim hayatının sonlarına yaklaşan 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin ise daha olumlu düşüncelere sahip olduğu söylenebilir.

3.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinde, akademik başarılarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizine (ANOVA) ait sonuçlar Tablo 12' de verilmiştir.

Tablo 12

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik ve KPSS Kaygı Düzeylerinde Akademik Başarılarına Ortalamalarına Göre Yapılan Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Tükenmişlik	Gruplararası	18,060	2	9,030	0,087	0,917	---
	Grup İçi	11502,958	111	103,630			
	Toplam	11521,018	113				
KPSS kaygı	Gruplararası	154,556	2	77,278	0,564	0,570	---
	Grup İçi	15201,698	111	136,952			
	Toplam	15356,254	113				

$p < 0,05$

Tablo 12 incelendiğinde, öğretmen adaylarının akademik başarıya göre tükenmişlik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(2-111)=0,087$, $p < 0,05$). Aynı biçimde öğretmen adaylarının akademik başarıya göre KPSS kaygı düzeylerinde de istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(2-111)=0,570$, $p < 0,05$). Hem tükenmişlik düzeyi hem de KPSS kaygı düzeylerinde, akademik başarısı düşük, orta ve yüksek olan öğrencilerin benzer tükenmişlik ve KPSS kaygısına sahip oldukları söylenebilir.

3.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinde, üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testine ait sonuçlar Tablo 13' de verilmiştir.

Tablo 13

Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Düzeylerinde Üniversitede Öğrenim Gördükleri Programa İsteyerek Yerleşip Yerleşmeme Duruma Göre Yapılan Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Durum	N	$\bar{X}$	s	t	p
İsteyerek	29	45,86	8,429	2,034	0,044
İstemeyerek	85	41,51	10,420		

$p < 0,05$

Tablo 13 incelendiğinde, üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşen öğrencilerin tükenmişlik puan ortalamalarının 45,86 iken istemeyerek yerleşen öğrencilerin tükenmişlik puan ortalamalarının 41,51 olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ise, tükenmişlik düzeylerinde programa isteyerek yerleşen öğrenciler ile istemeyerek yerleşen öğrenciler arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($t(112)=2,034$, $p = 0,044$; $p < 0,05$). Bu durumda, programı istemeden seçen öğrencilerin tükenmişlik konusunda programı isteyerek seçen öğrencilere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu söylenebilir.

3.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde, üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testine ait sonuçlar Tablo 14' te verilmiştir.

Tablo 14

Öğretmen Adaylarının KPSS Kaygı Düzeylerinde Üniversitede Öğrenim Gördükleri Programa İsteyerek Yerleşip Yerleşmeme Durumuna Göre Yapılan Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Durum	N	$\bar{X}$	s	t	p
İsteyerek	29	62,52	13,298	2,649	0,009
İstemeyerek	85	56,05	10,635		

$p < 0,05$

Tablo 14 incelendiğinde, üniversitede öğrenim gördükleri programa isteyerek yerleşen öğrencilerin KPSS kaygı puan ortalamalarının 62,52 iken istemeyerek yerleşen öğrencilerin KPSS kaygı puan ortalamalarının 56,05 olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ise, KPSS kaygı düzeylerinde programı isteyerek yerleşen öğrenciler ile istemeyerek yerleşen öğrenciler arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($t(112)=2,649$, $p= 0,009$; $p<0,05$). Bu durumda, programı istemeden seçen öğrencilerin KPSS kaygısı konusunda programı isteyerek seçen öğrencilere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu söylenebilir.

4. Sonuçlar ve Tartışma

Araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda; öğrencilerin mevcut tükenmişlik durumlarının (3,28) orta düzeyde ve yine mevcut KPSS kaygılarının da orta düzeyde (3,04) olduğu belirlenmiştir. Köse vd. (2017) biyoloji öğretmen adaylarında, Balkıs vd. (2011) eğitim fakültesi öğrencilerinde, Cengiz (2018) okul öncesi öğretmen adaylarında ve Karakaş (2017) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmalarda öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini benzer bir şekilde orta düzeyde bulmuşlardır. Alan yazın incelendiğinde tükenmişliğin bu araştırmayla paralellik gösterdiği birçok çalışma mevcuttur (Ören ve Türkoğlu 2006; Fimian and Blanton, 1987; Tümkaya ve Çavuşoğlu, 2010; Goddard and O'Brien 2007). Sadıkoğlu, Hastürk ve Polat (2018) fen bilgisi öğretmen adayları üzerinde, Baştürk (2007), eğitim fakültesi öğrencileri üzerinde, Ekici ve Kurt (2012) biyoloji öğretmen adayları üzerinde, Bozdam (2008) ise eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmalarda orta düzey KPSS kaygısı tespit etmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen önemli sonuçlardan birisi de, öğretmen adaylarının tükenmişlik puanları ile KPSS kaygı puanları arasında orta düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğudur. Bu durum, öğretmen adaylarının KPSS sınav kaygısının artması durumunda, tükenmişlik düzeylerinin de artacağı anlamına gelmektedir. Konu ile ilgili literatür çok kısıtlı olup Bozgün ve Kösterelioğlu (2018) eğitim fakültesi son sınıf öğrencileriyle, Köse vd. (2017) ise biyoloji öğretmen adaylarıyla yaptığı araştırmalarda tükenmişlik ve kaygı düzeyi arasında orta düzey-pozitif anlamlı ilişki bulmuşlardır. Literatür de tükenmişlikle kaygı arasındaki pozitif ilişkiyi destekleyen başka çalışmalar da mevcuttur (Çapulcuoğlu ve Gündüz 2013; Özçelik 2009).

Bunun yanı sıra, öğretmen adaylarının hem tükenmişlik hem de KPSS kaygı düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Benzer şekilde Tümkaya ve Çavuşoğlu (2010) son sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmenliği öğrencileri üzerinde, Küçüksüleymanoğlu ve Eğilmez (2013) müzik öğretmeni adayları üzerinde yaptığı araştırmada cinsiyet ve tükenmişlik arasında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Yine benzer şekilde Bozdam (2008) eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmada, Dursun ve Karagün (2012) Beden Eğitimi Öğretmenliği son sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında, Doğan ve Çoban (2009) ise eğitim fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmasında cinsiyet ve KPSS kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir.

Sadece KPSS kaygı düzeylerinde sosyo-ekonomik düzey açısından, düşük ve orta seviye sosyo-ekonomik düzeye sahip bireyler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. KPSS kaygı puanları bakımından sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik seviyesi orta düzeyde olan öğrencilere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde benzer bir sonuçla karşılaşılma olup, Aydın (2016) üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerde yaptığı araştırmasında ekonomik desteği düşük olan öğrencilerde daha yüksek kaygı tespit etmiştir. Öte yandan Bozgün ve Kösterelioğlu (2018) ve Çakmak ve Hevedanlı (2005) sosyo-ekonomik düzey ile kaygı arasında anlamlı bir farklılık bulmamıştır.

KPSS kaygı düzeylerinde, sınıf düzeyine bakımından incelendiğinde; öğrenimlerinin henüz başlarında olan 1. ve 2. Sınıf öğrencileri daha olumsuz düşüncelere sahip iken, öğrenim hayatının sonlarına yaklaşan 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin ise daha olumlu düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bulunan az sayıda ki çalışmalara göre Çakmak ve Hevedanlı (2005) da 1. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin üst sınıflara göre daha fazla kaygı yaşadığını bulmuştur. Ayrıca Kaçar ve Sarıçam (2015) sınıf öğretmeni adayları üzerinde yaptığı çalışmada sınıf seviyesine göre kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulmamıştır.

Diğer önemli bir sonuç ise, hem tükenmişlik hem de KPSS kaygı düzeylerinde, üniversitede öğrenim gördükleri programa istemeden yerleşen öğretmen adaylarının isteyerek yerleşen öğrencilere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bölüme isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre kaygı düzeyini araştıran bir çalışmaya rastlanmamışken üniversite öğrencilerin bölümlerine isteyerek yerleşip yerleşmeme durumuna göre tükenmişlik düzeyini inceleyen Cengiz (2018), okul öncesi öğretmen adaylarında bölüme istemeyerek yerleşenlerde daha yüksek tükenmişlik tespit etmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, bize tükenmişlik ve kaygının birlikte ortaya çıktığı göstermektedir. Stresin kaygı sonucu olduğu ve tükenmişliğin de sebeplerinden birisi olduğu bilindiğine göre, öğretmen adaylarında oluşan sınav kaygısı strese yol açmakta ve bu stres bireylerde tükenmişliğe yol açmaktadır denilebilir. Tükenmişlik iş yaşamında ve eğitim sürecinde performans düşüklüğüne yol açtığından, lisans düzeyinde ki öğrencilere tükenmişliği engellemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Tükenmişlik ve kaygı düzeyini düşürmek amacıyla öğrencilere önleyici rehberlik hizmetleri kapsamında çalışmalar yapılabilir.

Öğretmen adaylarının tükenmişlik ve KPSS kaygı düzeylerinde, sosyo-ekonomik düzeyi orta seviye de olan öğrencilerin kaygı düzeyi sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere göre farklılık oluşturacak şekilde daha fazla bulunmuştur. Bu durum çocuklarının her türlü ihtiyacını karşılayan ebeveynlerinin beklentilerinin yüksek olması ve bu beklentilerin öğrencilerde kaygıya yol açması şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının KPSS kaygı düzeylerinde, öğrenimlerinin henüz başlarında olan 1. ve 2. Sınıf öğrencilerinin KPSS sınav kaygısı bakımından daha olumsuz düşüncelere sahip olduğu, öğrenim hayatının sonlarına yaklaşan 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin ise daha olumlu düşüncelere sahip olduğu görülmüştür. Lisans eğitiminin henüz başlarında kaygının yüksek çıkması, üniversiteye geçişte öğrencilerin başarmak zorunda kaldığı yerleştirme sınavı sürecinde yaşadıkları kaygının bir uzantısı olabilir. Ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda da bu öğrencilerin kaygı yaşadığı bilinmektedir (Güler ve Çakır, 2013). Ayrıca öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri eğitim fakültesinde ki memnuniyet düzeyleri yüksek olabilir ve bu memnuniyet stresi azaltarak zamanla kaygıyı azaltabilir. Öğrenciler üst sınıflara yükseldikçe girecekleri sınav hakkında daha fazla bilgi ve donanıma sahip olması da bu kaygıyı azaltan etmenler arasında gösterilebilir.

Öğretmen adaylarının okudukları bölüme isteyerek yerleşen öğrencilerin anlamlı bir farklılık oluşturacak şekilde daha yüksek tükenmişlik ve kaygı yaşadığı tespit edilmiştir. Bölümü isteyerek ve öğretmenlik mesleğini bilinçli bir şekilde seçen bu öğrencilerin mezun olduktan sonra atanamama korkusu yaşamaları kaygılarını arttıran bir etmen olabilir. Bölümünü isteyerek seçen öğrencilerde bu durumun oluşması beklenebilir, çünkü istemeden yerleşen öğrenciler muhtemelen sadece üniversite mezunu olmak için yerleşmiş ya da düşüncelerinde başka meslekler olduğu için atanıp atanmama durumunu önemsemiyor olabilir. Ayrıca ortaöğretim düzeyinde ki öğrencilere daha üniversiteye yerleşmeden mesleki rehberlik faaliyetleri kapsamında bilgilendirmeler daha etkin bir şekilde yapılarak bu öğrencilerin olabildiğince istedikleri bölümlere yerleşmeleri sağlanabilir.

Bundan sonra aynı konuda araştırmaya yapacaklara yönelik öneriler yapılacak olunursa; üniversite öğrencilerinde tükenmişlik ve kaygıyı ele alan bir çok araştırma mevcut olmasına rağmen ikisini bir arada ele alıp arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırma sayısı sınırlıdır. Bu araştırmada da görüldüğü gibi kaygı ve tükenmişlik birbirine yakın sonuçlar doğurmakta ve eş zamanlı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple kaygıyı inceleyen araştırmalarda mutlaka tükenmişlik değişkeni de incelenmelidir. Aynı şekilde öğrencilerde tükenmişliği ele alan araştırmalarda ortaya çıkan tükenmişlik düzeyinin muhtemel sebeplerinden bir tanesinin kaygı olabileceği ihmal edilmemelidir.

Tükenmişlik ve kaygıyı ele alan araştırmaların genelini nicel çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu sebeple bu konuları inceleyen araştırmaların nitel verilerle de desteklenmesi tükenmişlik ve kaygının sebep ve sonuçlarına yönelik daha kapsamlı bulguların elde edilmesini sağlayabilir.

Araştırmada 1. ve 2. sınıf öğretmen adaylarının sınav kaygısı 3. ve 4. sınıf öğrencilerine göre anlamlı bir fark oluşturacak şekilde daha yüksek çıkmıştır. Bu kaygının sebebi olarak üniversiteye yerleştirme sınavında yaşanan kaygının devamı niteliğinde olduğu düşünülmektedir. İleriki araştırmacıların üniversite yerleştirme sınavına girecek öğrencilerle lisans düzeyi 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemesi anlamlı olabilir. Ayrıca sınıf seviyesi yükseldikçe kaygının azalmasının sebebi olarak öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim fakülteleri ile ilgili memnuniyet

düzeyleri de etkili olabilir. Bu nedenle memnuniyet anketleri de uygulayarak memnuniyet durumları ile kaygının azalmasındaki ilişkiyi incelemek gerekebilir.

Araştırmada kolay ulaşılabilir örneklem seçilmesi sebebiyle araştırmaya katılan öğretmen adayı sayısının özellikle 1. ve 2. sınıflarda sınırlı olduğu görülmektedir. Araştırma problemlerinin daha geniş kapsamlı örneklemlemlerle desteklenmesi güvenilir sonuçlar elde edilmesi açısından daha faydalı olabilir.

Kaynaklar

- Abacı N, İşmen, E & Yıldız, A (2004). Psikolojik danışmanların ideal özellikleri ile yılgınlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 37, 8-25.
- Akten, S. (2007). *Rehber Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Arslan, G. & Aslan, G. (2014). Zihin engelli bireylere eğitim veren öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (tokat ili örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi-Uluslararası E-Dergi*, 4(2), 49-66.
- Aydın, E. (2016). *Üniversite Giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygılarının farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balkıs, M., Duru, E., Buluş, M. & Duru, S. (2011). Tükenmişliğin öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı, demografik değişkenler ve akademik başarı ile ilişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 151-165.
- Barutçu, E. & Serinkan, C. (2008). Günümüzün önemli sorunlarından biri olarak tükenmişlik sendromu ve denizli'de yapılan bir araştırma. *Ege Academic Review*, 8(2), 541-561.
- Baştürk, R. (2007). Kamu personel seçme sınavına hazırlanan öğretmen adaylarının sınav kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 163-176.
- Bozdam, A. (2008). *Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bozgün K. & Kösterelioğlu, A. M. (2018). Öğretmen adaylarında tükenmişliğin yordayıcısı olarak mesleki kaygı. *SETSCI Confernece Indexing System*, 3, 1120-1123.
- Büyükoztürk, Ş. (2014). *Veri analizi el kitabı*. PegemA Yayıncılık: Ankara.
- Cengiz, Ö. (2018). *Okul öncesi öğretmen adaylarının tükenmişlik ve yabancılaşma düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çakmak, Ö. & Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve fen-edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 115-127.
- Çapri, B., Gündüz, B. & Gökçakan, Z. (2011). Maslach tükenmişlik envanteri öğrenci formu (mte-öf)'nun türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 134-147.
- Çapulcuoğlu, U. & Gündüz, B. (2013). Lise öğrencilerinde tükenmişliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve algılanan akademik başarı değişkenlerine göre incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 12-24.
- Doğan, T. & Çoban, A. E. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 158-168.
- Dursun, S. & Karagün, E. (2012). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi: kocaali üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 93-112.
- Eker, O. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin yaşadığı sınav kaygısının nedenleri ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısına etkisinin: Merzifon örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ekici, G. & Kurt, H. (2012). Biyoloji öğretmen adaylarının kamu personeli seçme sınavına (kpss) yönelik kaygı ve saldırganlık düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 294-308.
- Ersoy, F. (2001). Tükenmişlik sendromu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2, 11-17.
- Fimian, M. J. & Blanton, L. P. (1987). Stress, role, and burnout problems among teacher trainees and first-year teachers. *Journal of Occupational Behavior*, 8, 157-165.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- Güler, D. & Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 82-94.
- Gündüz, B., Çapri, B. & Gökçakan, Z. (2012). Üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. Dicle üniversitesi, *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 28-55.
- Goddard, R. & O'Brien, P. (2007). *Preservice teacher education and beginning teacher burnout*. Paper Presented at the Annual Meeting in Australian Association for Research in Education Annual Conference 2006, 27-30 Nov 2006, Adelaide, Australia.
- Kaçar, M. & Sarıçam, H. (2015). Sınıf öğretmen adaylarının üstbilgi farkındalıkları ile matematik kaygı düzeyleri üzerine bir çalışma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 137-152.

- Karaçanta, H. (2009). Öğretmen adayları için kamu personeli seçme sınavı kaygı ölçeğinin geliştirilmesi (geçerlik ve güvenirlik çalışması). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 50-57.
- Karakaş, M. (2017). *Tükenmişlik sendromunun üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri üzerinden değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Kaya, M. & Varol, K. (2004). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Samsun örneği). *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 31-63.
- Kayabaşı, Y. (2008). Bazı değişkenler açısından öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 191-212.
- Köse, E. Ö., Diken, E. H. & Gül, Ş. (2017). Biyoloji öğretmen adaylarındaki tükenmişlik ve kpss kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(3), 186-207.
- Küçüksüleymanoğlu, R. & Eğilmez, H. O. (2013). Müzik öğretmeni adaylarının tükenmişlik düzeyleri: Uludağ üniversitesi örneği. *International Journal of Social Science*, 6(3), 905-923.
- Maslach, C. (2003). Job burnout: new directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 189-192.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The Measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- Mete, M., Ünal, Ö. F., Akyüz, B. & Kılıç, R. (2015). Psikolojik şiddetin işe bağlı tükenmişliğe etkisi: Batman ilinde öğretmenler üzerine bir araştırma. *Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi*, 6(12): 37-61.
- Öner, N. (1997). *Durumluluk-sürekli kaygı envanterinin türk toplumunda geçerliği*. Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ören, N. & Türkoğlu, H. (2006). Öğretmen adaylarında tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, -
- Özçelik, B. (2009). *Belediyelerde çalışan iş görenlerin durumluluk kaygı, iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Polatçı, S. (2007). Tükenmişlik sendromu ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörler (gaziosmanpaşa üniversitesi akademik personeli üzerinde bir analiz). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Sadıkoglu, M., Hastürk, G. & Polat, O. (2018). *Fen bilimleri öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeyleri*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 629-637.
- Sağlam Arı, G. & Çına Bal, E. (2008). Tükenmişlik kavramı: birey ve örgütler açısından önemi, *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Schaufeli, W. B., Martinez, I., Marques-Pinto, A., Salanova, M. & Bakker, A. (2002). Burnout and engagement in university students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(5), 464-481.
- Tümkaya, S., Aybek, B. & Çelik, M. (2007). KPSS'ye girecek öğretmen adaylarındaki umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerini yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 953-974.
- Tümkaya, S. & Çavuşoğlu, İ. (2010). Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 468-481.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. baskı), Seçkin Yayıncılık: Ankara.